

Aproximació al Diego Ruiz català

Cristian PALAZZI NOGUÉS DE TRUJILLO
Càtedra Ethos. Universitat Ramon Llull

RESUM: La present comunicació vol recuperar l'oblidada figura del doctor i filòsof malagueny Diego Ruiz, personatge ambigu i genial, que viatjà a Barcelona a l'edat de tretze anys i que visqué enamorat de Catalunya fins a les acaballes de la seva vida. La proximitat que mantingué amb alguns dels intel·lectuals més rellevants d'aquella època, entre ells Joan Maragall, Eugeni d'Ors o Joan Salvat-Papasseit, i la seva activitat com a articulista al diari *El Poble Català*, fan pensar en aquest personatge com un interlocutor vàlid i influent en l'ambient del Noucentisme català. A partir de la seva biografia i de l'anàlisi de les seves obres *De l'entusiasme com a principi de tota moral futura* (1907) i *Missatge a Macià* (1931), provarem de dibuixar la força i possible atracció que provocà el desenvolupament dels seus conceptes filosòfics, molt relacionats amb les principals preocupacions d'aquell moment històric, especialment amb la idea de catalanisme.

PARAULES CLAU: Diego Ruiz, Joan Maragall, Eugeni d'Ors, Joan Salvat Papasseit.

1. QÜESTIONS SOCIOPOLÍTIQUES

Estem al principi d'un temps, qual caràcter original sembla ésser la *re-creació* de moltes coses alhora menyspreuades. Y es pera assolir aqueixa recreació, es inevitable *destruir*. Els catalans, els integrants d'aquesta gran Persona social que està formantse, —que veiem formar-se— tenen el dever d'evolucionar coratjosament fins a ferse capassos dels moderns coflictos d'idees. [...] No es ara el cas de carregar la nota pessimista, y plorar emfàticament «lo que cal fer encara», «les miseries del present», etc.; lo important es fixar una Acció, y an ella convergir els esforços. Ara, això hi es; hi ha un punt on que la discussió es impossible y sols manquen resolucions: *es qüestió de creure en Catalunya*; s'ha d'esser creient d'aquest Ideal, i allunyar els ploraners. Catalunya, ara, es —fins pels extranys, implicitament— el fet més interessant de la Espanya; y, de l'orientació que'ls homes d'aquesta terra prenguin davant de les qüestions del sigle, dependrà'l destí de la Nació nova.¹

1. Les notes a peu de pàgina no seran exhaustives. Les referències completes es troben a la bibliografia que s'adjunta al final del document.

Així s'expressava Diego Ruiz al diari *El Poble Català* el dia 18 de gener de 1907 en un article titulat «El preu de la vida». La pregunta que intentarem respondre en aquesta comunicació és la següent: què hi fa un metge malagueny defensant la identitat catalana al costat de les principals figures periodístiques de l'època en un diari com *El Poble Català*, l'any 1907, a Barcelona?

Dir que fou un d'aquells andalusos que vingué a Catalunya durant la segona meitat del segle XIX esperonats per la prosperitat que es vivia a la ciutat comtal potser no és dir gaire cosa, tenint en compte que almenys tres de les figures més importants de la cultura catalana d'aquell moment, com són Joan Maragall, Eugeni d'Ors i Joan Salvat-Papasseit, el tingueren per amic i interlocutor, si bé és cert que el seu fort caràcter el portà a mantenir momentànies enemistats amb Maragall i que finalment l'apartà de l'amistat de l'Ors.

Tots els aquí presents reconeixem la influència que provoquen els treballs dels col·legues més pròxims a l'hora d'elaborar la nostra pròpia producció intel·lectual. De fet, podem dir sense ruboritzar-nos que tota construcció de coneixement passa per una certa identificació amb l'entorn que l'envolta. I és precisament sota aquest argument que no podem passar per alt la producció d'aquest malagueny enamorat de Catalunya, ja que de ben segur va servir de lectura a molts dels catalans que considerem els constructors de la nostra identitat moderna. Determinar quina va ser la seva irradiació en la cultura catalana és quelcom que no ens atrevirem a catalogar; no obstant això, provarem de demostrar que algunes de les idees que caracteritzen el pensament d'aquest metge filòsof no són tan díscles com els seus comentaristes han provat de demostrar,² sinó que més aviat estan en plena sintonia amb el pensament dels catalans de principis de segle.

No ens detindrem aquí a relatar la vida de Diego Ruiz. Solament direm que va arribar a Barcelona a l'edat de tretze anys, l'any 1894, que es llicencià en medicina a la Universitat de Barcelona set anys després, i que tornà, després de doctorar-se cum laude, de la Universitat de Bolonya l'any 1905. Podem dir que és a partir d'aquesta data que la seva activitat intel·lectual tot just comença a donar els seus primers fruits. Ja el 21 de març de 1906, Eugeni d'Ors destaca la figura de Ruiz en un dels seus articles del *Glosari*:

A Catalunya —ho vull dir avuy pera gloria nostra— ha trobat lloch el jove místich. A Catalunya viu; a Catalunya «serveix a l'allar»; Catalunya li ha obert les portes de sos periodichs; a Catalunya ha sigut possible la publicació d'aquell llibre únich que's diu «Genealogia dels símbols»,³ y ara la d'un altre: «Llull, maestro de definiciones», que son autor dedica a la nostra terra en penyora d'amor... [...] Y

2. Diego Ruiz va ser un home d'un caràcter difícil si ens atenem al que tothom ha deixat escrit, un home enèrgic, sense traves per dir el que pensava. Tanmateix no és acceptable acceptar la caricatura que es fa d'ell a Bertrana (1910), obra que el mateix Ruiz va criticar molt durament i que presenta la versió excèntrica d'un personatge malèvol i egoista, probablement identificat amb la persona real de Ruiz, però que no aconsegueix perfilar-ne la capacitat intel·lectual.

3. Com destaca Jardí (1985), «la *Genealogia de los símbolos* potser constitueix el primer llibre sobre lògica matemàtica publicat a Espanya que tracta de la generació o procés dinàmic dels símbols, expressions dels axiomes, proposicions o formes del pensament.»

així, guanyant pera Catalunya un foraster filòsof, se fa obra bona d'imperialisme... (Bé dech tenir dret a parlar d'imperialisme jo, ¿veritat?...)⁴.

Aquesta fou la seva l'opinió, tot deixant ben clar que la veu del metge filòsof era respectada i escoltada, tot i que es reconeixia el seu origen andalus.

Més o menys a la mateixa època, després d'un article⁵ molt revelador de quines seran les seves idees en el futur, Ruiz inicia una intensa col·laboració amb el diari *El Poble Català*. Fruit d'aquesta col·laboració, és la compilació titulada «De la dictadura espiritual de Catalunya», títol de la seva columna al diari, un «programa de pedagogia nacional»⁶ segons ell mateix, on es pot llegir un intel·lectual compromès amb la causa catalana i les seves aspiracions, molt preocupat pel que està passant al país.

Penseu que som al març de 1906 i que Francesc Cambó, Josep Roca i Roca, Jaume Carner i Miquel Junyer, entre altres, signen el que es coneix com el *Manifest de Solidaritat Catalana*, on es diu:

Es así como los pueblos crecen y se elevan; así, poniéndose con todo su peso en las empresas superiores colectivas y sintiendo fuertemente la solidaridad en las horas de crisis y peligro. Este es el camino abierto a la vitalidad potente de Cataluña. Siguiéndolo con decisión, la voluntad catalana hará salir de las ruinas del presente una España nueva, en la que los pueblos, en viva hermandad, gozarán de prosperidad, cultura y libertad.

No és estrany, doncs, que les primeres manifestacions de Ruiz com a articulista d'aquell moment siguin:

En totes les vostres discussions sobre la Solidaritat, jo he cercat inútilment un punt de vista *general*. —Solidaritat catalana es una part de la *qüestió social*: aquesta idea, ineludible, es completament desconeguda dels vostres enemics. Però vosaltres, per què no hi insistiu constantment?...— Els termes del problema són clars, y n'hi ha prou ab una intel·ligencia d'infant pera apreciar aquests termes: Catalanisme es Justicia, Obrerisme es Justicia, Per direccions diferents arribem a les mateixes conseqüències, Però qui farà la síntesi de dugues idees de justicia? Hi ha una *justicia* més important que l'altra? Això es lo que precipitadament esteu dient cada dia, o penseu —o sentiu. Això es lo que diuen, pensen, senten confusament els vostres enemics. Y així es com els *no-catalanistes*, son *obreristes*.

El moment es solemne. L'home providencial que fes la síntesi d'aquests termes de l'antinomia, parlaria segurament a homes ja preparats. Ell seria'l Verb de la gran Solidaritat digna dels nostres esforços.⁷

4. Ors (1906).

5. Article publicat a *El Poble Català* el 13 de gener de 1906, escrit publicat per la Universitat de Bolonya l'any 1904 amb el títol «I nuovi ideali d'Iberia», on és proclama ja una de les seves conviccions més recurrents, que l'ànima catalana és la mare d'Ibèria: «Alma Catalonia, Mater Iberorum», diu textualment.

6. Ruiz (1906-1907), «Per la controvèrsia nacionalista».

7. Ruiz (1906-1907), «Obrerisme i catalanisme».

El moment és solemne, sens dubte, resten per davant anys de frenètica activitat per revitalitzar una cultura que vivia oculta al cor de molts, però que encara no havia trobat el moment històric per actualitzar-se. Anys per a la creació de l'Institut d'Estudis Catalans i l'obra de Pompeu Fabra. Anys, en definitiva, per conquerir un lloc comú de la consciència col·lectiva de tots els habitants de Catalunya, la creença en una nació pròpia.

Solidaritat catalana es una sublim idea —diu a la seva columna deu dies després—, però idea en el sentit platònic, es a dir, Llei. Cal que la fem viva aquesta gran Llei. Cal que baixi del cel a la terra. Cal que aquí, a la terra, sigui tan viva com ho es en el cel dels projectes, dels somnis.⁸

Obrerista, catalanista i revolucionari,⁹ Diego Ruiz mostrà de bell antuvi una actitud militant i transformadora davant la realitat catalana tot enfrontant-se amb una realitat espanyola que li semblà decadent i passada de moda,¹⁰ i de la qual fins i tot menyspreà públicament la figura d'Unamuno en un article titulat «Unamunculus. L'últim fuster de Nubiana», després que aquest hagués insultat els catalans per manifestar-se contra la derogació de la Llei de jurisdiccions.¹¹

Una manifestació que captivà la mirada de Ruiz per la seva autèntica profunditat identitària, fins al punt de fer-lo reflexionar sobre la teoria dels moviments socials. «Tota civilització —ens diu— és una *solidaritat*.» Però tota civilització, ens recorda, rau subjecte als avatars de la història, i així, «cap de les civilitzacions que l'home ha fetes y estimades, ha resistit a la destrucció.» Però, què és allò que millor representa la destrucció? Com molt bé se'ns indica, la misèria:

[...] al costat de la Solidaritat dels Civilisats, s'està formant, continuament, com un *detritus*, una formidable Solidaritat dels Bàrbars, una nova *potencia de viure*; perque la Miseria s'està continuament reprimint, però *mai mor*. Y heus aquí l'instrument de devastació de tots els avenços socials; heus aquí el *fet tranzitori de totes les civilitzacions que l'home ha fetes i estimades*.¹²

Malgrat tot, encara resta una solució: «Tota forma posible de Catalanisme ha de resoldre aquests problemes; y jo veig proper el día en que les qüestions socials seran tant inseparables de la qüestió nacionalista, com dos aspectes d'una mateixa cosa.»

8. Ruiz (1906-1907), «Intellectualitat efusiva».

9. «Odieu encara els vostres enemics. Odieu els enemics de dintre y els enemics de fora. Una Patria que's fa es com el geni, quan comença a tenir conciencia de la propia energia: el geni, en la fase de juvenut, no n'es de respectuós. Se fa respectuós més tard; al principi, de bon matí es *fatalment revolucionari*.» Ruiz (1906-1907), «Els enemics de la vostra ànima».

10. «Serà prosaic, però la solució d'aquest triomf dels *tremendos*, dels bons odiadors, es una qüestió de diners. Millor dit, *era* una qüestió de diners. Ara no, ara i comença a ser una qüestió purament artística, una lluita del talent nú contra l'imbecilitat contemporànea.» Ruiz (1906-1907), «Els bons odiadors».

11. Article que trobà la seva rèplica a «Los Lunes de *El Imparcial*».

12. Totes les citacions del paràgraf pertanyen a Ruiz (1906-1907), «Per la controvèrsia nacionalista».

Solució que, almenys fins ara, encara no ha fructificat o que malauradament no es durà a terme, però que durant la primera dècada del segle passat es considerava quelcom plausible. No és moment de destacar les afiliacions polítiques del doctor Diego Ruiz, si més no ressenyar el republicanisme que manifestà tota la seva vida, l'obrisme o socialisme, molt vinculat, en el seu cas, a la qüestió dels pobres com a símptoma de decadència de la cultura, i finalment, un catalanisme per voluntat pròpia, entusiasmat com estava amb l'afirmació identitària catalana. Podem dir que aquests tres trets serien aparentment els que millor defineixen la seva ideologia política, però no és l'objecte d'aquest treball indagar sobre els gustos polítics de l'autor, sinó conèixer ben a fons quines eren les idees que animaven el seu esperit, reflectides en les seves obres acadèmiques que ara passem a comentar.

Però, abans de fer-ho, deixeu-me acomiadar de la seva curta etapa d'articulista amb un elogi que li professà en Gabriel Alomar en un article del 1907 titulat «La catalanitat de l'esperit» que, d'altra banda, ve molt a to amb les exigències del present.

No. Vos no sou andalús. Sou català. Sou ben català. Més català que'ls catalans de naixença. Perquè ho sou per l'albir llibèrrim de la vostra voluntat. Y Catalunya ha d'esser la primera en proclamar aquesta naturalisació, y en envanirse de que tals naturalisacions li sien possibles.

I continua:

La grandesa de Catalunya consisteix en tals afillaments. Els fills del seu esperit són els veritables fills. La carn... la carn ve després. Y fins diré que sols quan els fills de naixença arriben a sentir-se també fills d'esperit, sols aleshores els ha parit en veritat la mare Catalunya.

I acaba dient:

La llengua catalana no flueix de vosaltres com una habilitat d'home de lletres, a la manera que'ls trovadors castellans com Villasandino, imbuïts de galleguisme y provensalisme, usaren per un día la parla nostra, ni com ho feu una volta, gallardament Menendez y Pelayo en l'entonació, en l'eloqüència, en l'estil, fins en la darrera ressonància de la vostra veu, divagant entre linies, s'hi sent la vibració pura de la vostra catalanitat.

2. QÜESTIONS FILOSÒFIQUES

Un any després de l'article en què l'Ors el definia com un *filòsof*, enlluernat per la lectura de *Genealogía de los símbolos*, Diego Ruiz publica *De l'entusiasme com a principi de tota moral futura (Preparació a l'estudi de l'estètica)*, obra que segons ell mateix és:

Un assaig sobre les manifestacions concretes de l'entusiasme: 1. com a fet inevitable de veure les coses; 2. com a desig de representarles; 3. com a intenció d'expli-

carles; 4. com a tendència a adorarles; 5. com a voluntat de dominarles. Anys fa, crec que aqueixes qüestions formaran la sola materia de la moral futura y les primeres linies de l'Estètica, com a ciencia fundada en la nova moral.¹³

La seva proposta és la de situar l'entusiasme com a motor de l'activitat humana, al nivell de la por de Hobbes o la voluntat de poder de Nietzsche; però, a diferència de les especulacions més pròpies del pensament filosòfic, és comprensible que la seva manera de processar sigui deductiva, si tenim en compte la seva formació com a metge, i que consegüentment parteixi de l'experiència dels sentits per després formar-ne una opinió teòrica. Suposem que és aquesta la raó per la qual fonamentarà tota la seva argumentació en una evidència empírica:

La meua retina es impressionada i pinta els objectes: 1, *invertits*; 2, en *superfície*. Malgrat això, la forma es percebuda: 1, *proporcionada* (estereometria, topografia, intervenció de la tercera dimensió); 2, *directa* (els raigs de la conducció etèria coincideixen ab els raigs visuals) Jo veig el món fora de ma retina, y en posició *inversa d'aquella en que es dibuixat en ma retina*. —Mon enteniment intervé, y no solament corregeix l'inversió de l'imatge, sinó que també l'allunya, la separa del fons dels meus ulls. [...] Per l'instint, realiso funcions psicològiques y físiques decisives. Aquest instint es la primera manifestació entusista del meu esperit: —l'acte entusista per excelencia elemental. *Veig el món per un acte elemental d'entusiasme*.¹⁴

Com si d'una qüestió ontològica es tractés, el doctor Ruiz determina la natura espiritual de l'home a partir de l'operació invisible que transforma la impressió visual en visibilitat racional. La imatge es configura gràcies a la intencionalitat de l'instint sintetitzador quan porta a terme les seves funcions *decisives*.

A partir d'aquest exemple, el creixement exponencial de l'entusiasme configurarà tota l'antropologia, la teoria del coneixement, la política i, finalment, la metafísica de les qüestions socials. Tanmateix el text presenta algunes dificultats a l'hora d'interpretar-lo. Si més no, ens acollim a allò que el mateix autor exposa quan diu que ha provat d'escriure aquesta obra «de modo que cada paragraf síntesisés tota l'idea de l'obra, no com si cada paragraf fos un fragment d'un tot que sols ab la darre-ra pàgina's complementaria, sinó com si'l paragraf fos ja la obra sencera.»¹⁵

Fem aquest aclariment perquè la divisió de l'obra es presenta, com ja hem dit, en una escalada deductiva que parteix del fet mateix de la visió fins a assolir l'abstracció del conjunt social i les formes polítiques, però a la vegada no podem dir que aquesta divisió es compleixi del tot, sinó que, tal com se'ns indica, els arguments transiten entre els capítols com si hi haguessin fluxos, corrents subterranis que els connecten entre ells, com si sempre s'estigués parlant de la mateixa cosa amb formes diferents.

13. Ruiz (1907a), p. 10.

14. Ruiz (1907a), p. 10.

15. Ruiz (1907a), p. 22.

La nostra intenció, per tant, no serà tant mostrar el recorregut de l'obra linealment, sinó que, tot hermeneutitzant el text, provarem de captar els conceptes més rellevants que animen el conjunt de la obra. En aquest sentit, comentarem breument els conceptes d'entusiasme, recreació i dictadura espiritual, perquè, en definitiva, ens semblen els tres eixos principals de la trama que se'ns proposa.

Entusiasme

Per a Diego Ruiz, l'entusiasme configura la naturalesa humana i el seu descobriment representa la troballa intel·lectual més interessant fins al seu moment. Val a dir que una de les fonts directes d'aquest pensament prové directament de l'estudi de l'èmfasi lul·lià que produeix els símbols, tan reconegut per Ruiz durant tota la seva vida. Produir símbols, en aquest sentit, és la metàfora perfecta de l'activitat *decisiva* de l'instint. Solament així s'expliquen els testimonis de dos dels més grans genis de l'art occidental, Leonardo i Goethe.

Ambdós defensen la vida que habita a l'interior de l'art i que gràcies a la seva activitat és possible el reconeixement amb l'obra, tot prefigurant les ensenyances de Gadamer i la seva hermenèutica. Ja sigui perquè l'ànima és projectada dins de l'obra (Goethe), ja sigui perquè si no seria una obra doblement morta, morta la matèria de la qual està feta i morta la llavor de l'acte vital comunicable (Leonardo), tota producció humana no viu solament perquè és vista, sinó perquè alimenta la vista de qui l'observa. Ja que «el mateix entusiasme ab que obrem pera *crear* línies y valors en l'espai necessitem pera *regoneixerles*.»¹⁶

Cal acceptar la complexitat d'aquest pensament, complexitat que rau en el desvetllament velat de l'acte elemental de veure les coses, tot desentranyant-ne la intencionalitat vital, l'entusiasme. No obstant això, aquest és el mètode més *difícil*, i el més *sincer*, perquè es tracta d'acceptar, com si d'un naturalisme metafísic es tractés, que «les *coses* —els objectes sensibles— resumeixen tot lo que la vida de l'home no abasta a conèixer»,¹⁷ ja que, paradoxalment, les coses són ja síntesi *espontània* que ens ensenya que *veient, vivim*.

D'aquesta manera, l'entusiasme es configura com a motor, no només de les funcions corporals, sinó també del coneixement. «Filosofia és amor», ens recorda Ruiz, però «considerant l'amor en son sentit més directe, y estic pera dir més practic, de *força*, el pensador pren possessió del món.»¹⁸ L'entusiasme es configura com una mena de voluntat de viure que també ens fa pensar en el vitalisme nietzscheà, conegut a casa nostra gràcies a la prompta traducció catalana del Zaratustra que Maragall va publicar el 1893, i que Diego Ruiz segur que va llegir, però que mai no cità. És precisament aquesta manca de citacions la que ens fa pensar en una presumpta traïció a

16. Ruiz (1907a), p. 25.

17. Ruiz (1907a), p. 23.

18. Ruiz (1907a), p. 26.

la font nietzscheana. Tot i que trobem clares similituds entre l'obra de Ruiz i la de Nietzsche, no hi ha ni una sola citació de l'autor alemany en l'obra del malagueny.

Per a Ruiz, també «un filòsof es un creador.»¹⁹ Per al filòsof, «les coses no són *ja explicades*, sinó vistes de nou, creades»,²⁰ en una constant transvaloració dels conceptes fonamentals de l'època.

Recreació

Per parlar de recreació hem d'assumir completament la direcció del pensament de Diego Ruiz; solament així podrem captar la distància a la qual apunten els seus escrits. Fins ara tenim un personatge molt compromès políticament amb les idees catalanes; en definitiva, un entusiasta de les idees entusiastes. No obstant això, ha quedat de manifest també que encara que l'entusiasme sigui l'activitat radical que defineix l'home, les seves manifestacions són caduques, i neixen i moren com tota producció humana.

El concepte de recreació apunta certerament cap a aquest moment de crisi. Diguem que, després de definir la interioritat de l'entusiasme, Ruiz tracta d'abordar el procés d'exteriorització d'aquest mitjançant la figura de la recreació.

Provem d'entendre així el llenguatge, exemple paradigmàtic del pensament simbòlic, com a teoria de la paraula creadora del món, ja que solament així es mostra en concordança amb l'activitat de l'entusiasme. «Pronunciant paraules, l'home pot contribuir a l'ordre de les coses, harmonisarles, *recrearles*.»²¹ La virtut del llenguatge és crear noves metàfores que captin noves realitats, de manera que aquestes puguin ser posseïdes.

Hi ha una necessitat, una urgència d'explicació-dominació del món que el judici científic no satisfà i, per tant, cal explorar les altres formes d'expressivitat. El nostre llenguatge, diu, «es la continua esperança de donar compte dels objectes, sense poder realitzar mai l'ideal.»²²

Es tracta, doncs, de comprendre una «lògica més profunda y més ambiciosa» que la del judici, com la lògica que anima la música, un desig d'explicació *complementària*, que no entén d'universals, que sempre és concret en la seva execució i concret en la seva recepció, i que respon, en definitiva, a la capacitat transformadora o recreativa de l'home en tota interpretació que fa de la realitat.

Dictadura espiritual

Tanmateix aquesta capacitat concreta i sintetitzadora pot devenir «dictadura espiritual», entenent per dictadura «la dignitat o potencia del dictador. Dictador (dic-

19. Ruiz (1907a), p. 26.

20. Ruiz (1907a), p. 27.

21. Ruiz (1907a), p. 40.

22. Ruiz (1907a), p. 35.

tator, oris) era aquell magistrat unic que's nomenava extraordinàriament a Roma, al temps de la República, en *certes condicions importants y solament per un cert temps.*²³

La base sobre la qual es construeix la teoria de la «dictadura espiritual» parteix dels conceptes que hem emprat fins ara, l'entusiasme i la recreació. L'entusiasme representa l'axioma *l'home és un esser actiu*, mentre que l'exercici recreatiu demostra que *l'home és un fi per si mateix*. Ambdós axiomes de la vida humana, en assolir-se, procuraran el que es coneix com un conflicte de preferència de principis. Certament ambdós axiomes entren en contradicció en el moment en què l'home en la seva activitat se serveix de diferents *mitjans* per portar a terme les seves idees, convertint en molts casos un altre home en *mitjà* per a la realització dels seus fins. La dialèctica entre aquests dos principis determina per a Ruiz «tota la historia dels homes, y totes les lluites del present, tot lo que es aspiració a la felicitat, indignació y pietat davant l'espectacle de la miseria»,²⁴ donant com a resultat inequívoc que existeix una «*injusticia universal* paralela a l'*injusticia social*.»²⁵

L'ànsia de possessió de l'home modern l'aboca a «aprofitar moltes coses com a *medis*», imposant entre altres coses la necessitat dels esclaus. És d'aquesta manera com es produeix l'abús de la funció dictatorial. No obstant això, existeix una altra forma de dictadura, la pròpia de l'aristòcrata. «L'aristocrata no es ara el que s'aprofita dels altres com a *medis*, sinó que es aristocrata aquell que vol esser y esdevé un *medi pels altres*, en la lluita per la dignificació de la Vida.»²⁶ Una sola forma és possible per trencar amb l'antinòmia entre els dos axiomes, «convertir-se un mateix en medi per la finalitat d'altre.»²⁷ Solament així és possible superar l'estadi devorador del present, per passar a ser fertilitzador del futur. «El Dictador es un medi, envista dels fins que no's poden realisar per les injusticies y les crueses modernes, però que's realisaran en el pervindre.»²⁸

3. QÜESTIONS REVOLUCIONÀRIES

Desconec la raó per la qual un pensament tan original s'ha deixat de banda a casa nostra, sobretot tenint en compte que en les seves pàgines, escrites en el nostre idioma i a les nostres terres, es troben la majoria de preocupacions actuals entorn de la catalanitat de Catalunya i l'actitud que cal afrontar per dur-la a terme. Tant de bo actualment els discursos procedimentals es transformessin en debats d'idees a l'àgora pública, tot cercant la recreació identitària de cadascú, la seva actualització i, així, poder afirmar-la amb l'entusiasme que es mereix.

23. Ruiz (1907a), p. 63-64.

24. Ruiz (1907a), p. 56.

25. Ruiz (1907a), p. 57.

26. Ruiz (1907a), p. 67.

27. Ruiz (1907a), p. 67.

28. Ruiz (1907a), p. 68. És clara la referència a Nietzsche, i sembla ben bé una paràfrasi de Zaratustra quan diu: «La grandeza del hombre está en ser un puente y no una meta: lo que en el hombre se puede amar es que es un tránsito y un ocaso»: Friedrich NIETZSCHE, *Así habló Zaratustra*, Madrid, Alianza, 1997, p. 38.

Però, per breu que fos, alguna cosa va quallar en els ànims dels catalans quan veiem com un llibre tan profundament transgressor, com és el *Contes d'un philosoph*, es convertí en un petit *best-seller* de l'època (fou reeditat l'any 1936), sens dubte el llibre més venut de Diego Ruiz, al pròleg del qual trobem una nova confirmació de la proximitat de l'autor amb la cultura catalana. Es tracta d'un pròleg signat per Joan Maragall, text que considerem la definitiva consolidació de la figura del doctor Diego Ruiz com a interlocutor vàlid per a la societat noucentista del moment.

Diu Maragall:

Si, a més d'entendre així la vera filosofia, coneixeu també l'actitud d'en Diego Ruíz dintre la nostra renaixença y la força personal de la seva expressió, ja gayrebé no tinch res més que dirvos.

[...] Perque en Diego Ruíz es un element exòtich en la nostra ànima, y exasperat, y dolorós, y pertorbador. En una paraula, creador. Anèu a patir molt; però si sabéu reaccionar, la vostra vida serà aumentada.

[...] Ell no es un artista pera resoldreus la sensació del misteri en el delit transcendental de la forma, que assenyalà la mida normal humana del sentit de la essència de les coses: ell vol anar endavant al coneixement directe, però —això es lo terrible— ab la sensibilitat d'un artista, y ab la força d'expressió d'un artista.²⁹

Som a finals del 1908; després de la publicació de *Contes d'un philosoph*, li segueix *Contes de Gloria i d'Infern seguit dels Diàlegs del Super-Christ*,³⁰ tot just abans del trasllat a Girona i el seu nomenament com a director del psiquiàtric de Salt, hospital molt important en aquells temps. Permeteu-me una apreciació. Si seguíssim l'índex conceptual que ens hem plantejat fins ara, hauríem d'encetar un capítol que parlés de les qüestions mèdiques o tot allò que es refereix directament al seu ofici de metge.

Però direm solament unes paraules: si bé és molt probable que Diego Ruiz fos expulsat de l'hospital el 1912 acusat de derivar pacients a la seva consulta privada des de la consulta del psiquiàtric amb l'únic objectiu de percebre un sobresou, i que potser alguna cosa va tenir a veure amb el fet que «obris de bat a bat les portes» del seu hospital perquè els bojos camessin sense problemes per les places del poble tal com ens ho explica en Domènec de Bellmunt, això no treu que la seva producció literària continués fermament el seu camí, configurant a poc a poc una extensa bibliografia. Primer va romandre a Sitges, on va escriure una guia espiritual del lloc titulada *Blanco refugio*; després a París, on va participar en la revista filosòfica *Initiation* amb unes «Notes autobiographiques sur un Système de l'Entusiasme» i on, com a dada curiosa, va organitzar una vetllada literària i musical amb el Quatuor Renaiement (Eduard Toldrà, Josep Recasens, Lluís Sánchez i Antoni Planàs) al Centre Català el 8 de novembre de 1913; però finalment s'instal·là a Itàlia, on publicà textos com *Impromptu adversus Austriam* i *La guerra d'oggi considerata come una delle Belle Arti*.

29. Pròleg de Joan Maragall a Ruiz (1908a).

30. És molt recomanable consultar el breu escrit de Corbella i Hernández de la Peña (1985).

Durant aquest temps, encara li restaren forces per col·laborar amb la revista *Un Enemic del Poble*, publicació mensual subversiva fundada per Joan Salvat-Papasseit. Fet que no deixa de ser remarcable, ja que, ja en el primer número de la revista, aquest malagueny va ser convidat a participar-hi. L'article es titulava *De la intervenció biològica del genio*, i es desenvolupà, fascicle rere fascicle, des del mes de març fins al juliol. Podem demostrar així que la proximitat entre Diego Ruiz i Joan Salvat-Papasseit³¹ va ser regular, almenys, durant els dos anys que van des de les col·laboracions al diari fins a la dedicatòria explícita que li dedicà el poeta en un dels seus llibres més famosos, *Poemes en ondes hertzianes*.

Hi trobem una referència explícita a la figura de Diego Ruiz, que ens fa entendre que des d'Itàlia aquest personatge no deixava d'enfurismar tota ànima que l'envoltava. Diu textualment Papasseit: «Dídac Ruiz, a Modena (ens ho ha fet saber Antonio Foschini), ha escrit que la blasfèmia es la rosa de foc de la virtut. Per aquest expedient Prampolini ha sortit de la presó.»

Tal com es diu a l'inici de *Lletra d'Itàlia*, l'empresonament d'en Prampolini es produeix per haver «fet a trossos la munífica vesta de Beatriu (de Giovanni-Dupré)», cosa que en un cert sentit sorprèn Papasseit, que no bada a l'hora de fer alguna referència al futurisme italià, instal·lat com estava en el seu original «vibracionisme». El futurisme, com sabeu, professa la destrucció del passat en favor de la recreació del futur. «Jo estimo qui odia el seu Déu perquè estima el seu Déu», ens diu Nietzsche; «L'home que blasfema es el mateix home que resa. La blasfèmia es el substitut moral de la oració»,³² ens diu Ruiz. En ambdós casos, la destrucció de la blasfèmia és constructiva, «Blasfemeu de tal manera que, després de les vostres paraules, sembli que'l món hagi d'anorrear-se, o esser una altra cosa diferent de lo qu'es.»³³ Sempre és la mateixa proposta: «solament es divina, sol es moral l'ànima entusiasta»,³⁴ aquella que persegueix l'ambició de veure les coses, de sintetitzar les formes, de posseir les idees. Fou probablement aquesta idea la que captivà l'esperit de Papasseit fins al punt de recordar Diego Ruiz, fins i tot en la seva absència.

Però el feixisme arribà a Itàlia i les elucubracions sobre la blasfèmia es varen veure obligades a projectar-se sobre altres realitats que no les vestes. A inicis del 1930 Diego Ruiz tornà a Barcelona i immediatament edità un parell de llibres que portaren per títol *El crim dels reis catòlics* i *Missatge a Macià*, ambdós publicats amb una determinació molt clara: animar la causa revolucionària catalana contra les idees espanyolistes.

Som als temps de la proclamació de la República Catalana «com a estat integrant de la Federació ibèrica», fet que, com tots coneixeu, mai no es va donar, ja que l'Es-

31. A tal efecte, fóra bo consultar la tesi de Mas (s. a.), perquè hi queda molt clara la influència de Ruiz sobre la producció intel·lectual de Salvat-Papasseit.

32. Ruiz (1911), màxima xxxiii, p. 254.

33. Ruiz (1911), capítol II: «La seva teoria de la blasfèmia», p. 217.

34. Ruiz (1911), màxima xiii, p. 246.

tatut de Núria, estatut en el qual es recollien els principis de la Catalunya independent de Macià, fou aprovat amb divuit dels cinquanta-dos articles originaris un cop va anar a debatre's a les Corts espanyoles. Catalunya passava a ser així «región autónoma dentro del Estado español.»³⁵

Fou precisament durant el temps en què es debatia el text estatutari que Ruiz aterrà a Barcelona i, consegüentment amb el que hem dit fins ara, la reacció per part seva no pogué ésser d'una altra manera. Les batalles solament estan fetes per a homes amb sang. Sang que produeixi el contagi revolucionari.

Vosaltres sereu revolucionaris en la mida en la qual arripareu a ésser intel·ligents. L'home comença pel cap, i pensar es descobrir. Descobrir, haver trobat, trobar... Això és.

El descobriment és el símptoma del pensar.

[...] Pensar es descobrir.

[...] La consciència és Imposició, Harmonia, Concòrdia.

Força del món, ella és *ruptura d'equilibri*. És Revolució. Però permanent revolució. Eterna.

La revolució es conscient: la consciència és revolucionària.³⁶

Aquestes paraules pertanyen a l'última obra publicada en català per aquest autor. Hi trobem un elogi a la valentia republicana, més enllà de les diferents formacions polítiques que formaven el republicanisme: «Visca la república, abaix els republicans», cridava.³⁷ Segons la seva opinió, la situació autonomista no podia ser entesa de cap altra forma: «el 14 d'abril de 1931 hem començat nosaltres. Som els últims... i nostra és la responsabilitat si no SAVEM ésser els primers.» L'assumpció de la causa catalana s'encarna en les seves paraules en la seva forma més revolucionària. Cal saber ser els primers, però *sempre* els primers, condemnats com estem a recrear eternament el contingut de les nostres creences, orientant-les constantment cap a una mena d'elevació redemptora, cap a un estat aconventional permanentment metaforitzat, la cristal·lització del qual és Catalunya. «Es el que volíem! És l'hora nostra. Els sublevats ho entenguin: la Revolució està en marxa. *I nosaltres tenim raó.*»³⁸

El projecte va fer fallida, però Catalunya aconseguí les millors cotes d'autonomia respecte a l'Estat espanyol de la seva història moderna. Per a Ruiz fou un autèntic fracàs;³⁹ tant és així que, a poc a poc, s'allunyà de la seva activitat com a escriptor d'idees i desenvolupà durant els últims anys de la seva vida teories mèdiques més o menys re-

35. Informació recopilada de Wikipedia, entrada: «Estatuto de autonomía de Cataluña de 1932». <http://es.wikipedia.org/wiki/Estatuto_de_autonom%C3%ADa_de_Catalu%C3%B1a_de_1932>

36. Ruiz (1931b), p. 44.

37. Ruiz (1931b), p. 152.

38. Ruiz (1931b), p. 35.

39. A tal efecte, va concedir una conferència a la ràdio de Barcelona titulada *Esquerra sin talento y sin honor* (vegeu Ruiz, 1933).

lacionades amb la repressió mental,⁴⁰ la relació entre temps i dolor i els efectes malèvols de la vacuna⁴¹ i finalment sobre l'atmoterrorisme,⁴² totes elles publicades a Barcelona.

Però no volem saber com va morir, sinó com viu i habita entre nosaltres encara el pensament d'aquest original andalús català. Quan començàvem aquesta comunicació, ens formulàvem una pregunta: ens preguntàvem què hi fa un doctor malagueny a Barcelona, alimentant espiritualment els cors dels catalans de principis de segle, amb les seves teories filosòfiques.

Creiem que hem donat prou evidències per poder conèixer la resposta. Com diríem avui, almenys hi creia.

4. BIBLIOGRAFIA

Obra de Diego Ruiz

Llibres de filosofia

- RUIZ, Diego (1905). *Genealogia de los símbolos*. Barcelona: Henrich y Cía.
- (1906b). *Llull, maestro de definiciones*. Barcelona: Tipografía La Académica.
- (1906c). *Teoría del acto entusiasta*. Barcelona: Tipografía La Académica.
- (1907a). *De l'entusiasme com a principi de tota moral futura*. Barcelona: Biblioteca de la Fundació Catalana de Filosofia.
- (1907b). *El boig Macbeth sacerdot*. Barcelona: La Novel·la Catalana.
- (1907c). *Jesús como voluntad. Dialéctica de la cristiana creencia*. Barcelona: Imprenta de J. Horta.
- (1907d). *Los piamonteses en España. Carta abierta al ciudadano Lerroux*. Barcelona: Juventilia. (Ensayos y pamphlets).
- (1907e). *Nieto de Carducci*. Barcelona: Fidel Girò.
- (1908a). *Contes d'un philosoph*. Barcelona: Biblioteca Juventut.
- (1908b). *El poeta civil i el cavaller*. Barcelona: L'Avenç.
- (1910). *La locura de Álvarez Castro*. Girona: Imprenta Dalmau Carles y Cía.
- (1911). *Contes de Gloria i d'Infern seguit dels Diàlegs del Super-Christ*. Barcelona: Biblioteca Juventut.
- (1913a). *Blanco refugio*. Barcelona: A. impresor.
- (1913b). *Das Ueberwirlbeltier*. Berna.
- (1913c). «Notes autobiographiques sur un Système de l'Entusiasme». *Initiation Revue Philosophique* (París: Bibliothèque Chacornac), núm. 66, any 18.
- (1914a). *Die Well ein symbol*. Berna.
- (1914b). *Impromptu adversus Austriam*. Rocca San Casciano: Licino Cappelli.
- (1914c). *Kosmogischer Dialog*. Berna.
- (1914d). *La guerra d'oggi considerata come una delle Belle Arti*. Rocca San Casciano: Licino Cappelli.

40. Ruiz (1932c).

41. Ruiz (1935b).

42. Ruiz (1937a).

- RUIZ, Diego (1931a). *El crim dels reis catòlics*. Barcelona. (Balaguer, sèrie Historia).
 — (1931b). *Missatge a Macià*. Barcelona: Ariel.
 — (1933). *Esquerra sin talento y sin honor*. Barcelona: Cuadernos SCUIER. [Conferència per ràdio, 24 min., novembre de 1932]
 — (s. a.). *Meditacions lullianes (L'home com a creador y com a dominador del món)*. [Referències desconegudes]

Llibres mèdics

- RUIZ, Diego (1900). *Fisiología del sueño*. Barcelona: Gaceta Médica Catalana. [A més, a *Gaceta* publicà un total de cent deu col·laboracions, que per anys són com segueix: 1887 (8), 1898 (2), 1899 (29), 1900 (41), 1901 (22), 1902 (6) i 1905 (2)]
 — (1909a). *El ocase de la responsabilidad y la orientación científica del peritaje freniátrico*. Barcelona.
 — (1909b). *Líneas fundamentales para un concepto unitario del tic, la idea fija y la fobia*. Barcelona.
 — (1932c). *Represión mental en Alemania. Piezas de convicción para un juicio sobre el Nazismo y la cuestión judía*. Barcelona.
 — (1935b). *Vacunar es asesinar, dejarse vacunar suicidarse*. Barcelona: Imprenta Agustín Núñez.
 — (1937a). *La Química contra la humanidad: la verdad a mi pueblo sobre la falacia de la defensa pasiva contra los gases*. Barcelona: Tierra y Libertad.

Conferències

- RUIZ, Diego (1906a). «I nuovi ideali d'Iberia», *El Poble Català*, 13 de gener. [Dictada a Bolonya, Università Garibaldi, 1904]
 — (1912). «Las bellas mentes de aquí (ensayos sobre el estado actual de las ideas y de las letras de Cataluña)». *La Publicidad*, 11 juliol, 12 setembre. [Dictada a l'Ateneu Barcelonès]

Articles

- RUIZ, Diego (1906-1907). «De la dictadura espiritual de Catalunya», columna a *El Poble Català* [Alguns articles foren reconvertits en *De l'evangeli de la Nació nova* (Del poeta civil i del cavaller)]:
 — «Obrerisme i catalanisme», 19-9-1906.
 — «La intervenció del poble en la Cultura», 29-9-1906.
 — «Intel·lectualitat efusiva», 29-9-1906.
 — «Els bons odiadors», 14-10-1906.
 — «Unamunculus, l'últim fuster de Nubiana», 14-10-1906.
 — «Els enemics de la vostra ànima», 11-11-1906.
 — «Per la controvèrsia nacionalista», 9-12-1906.
 — «La supressió dels pobres», 10-1-1907.
 — «El preu de la vida», 18-1-1907.
 — «Juventut i sensibilitat», 5-10-1907.
 — «Crida als estudiants», 16-10-1907.

- RUIZ, Diego (1917). «De la intervenció biològica del genio». *Un Enemic del Poble*.
— «Ia part», 1-3-1917.
— «IIa part», 3-6-1917.
— «Conclusió», 4-7-1917.
— (1931c). «Sevilla! Acto de acusación contra la burguesía disponible». Barcelona.
— (1932a). «Anti-Goethe». Barcelona.
— (1932b). «Rabasa morta. Un episodio de la guerra social en el N. E. de España». Barcelona.
— (1935a). «El Duce contra el Negus». Barcelona.
— (1936a). «Contra las obligaciones de pensar». Barcelona.
— (1936b). «La obligación de pensar». Barcelona.
— (1937). «Primero de mayo de sangre». Barcelona. [Publicat juntament amb «Germinal» de Rodolfo Rocker]

Literatura secundària

En català

- BERTRANA, Prudenci (1910). *Jo! Memòries d'un metge filòsof*. Barcelona: Llibreria Catalonia.
CORBELLÀ, Saturnino; HERNÁNDEZ DE LA PEÑA, Jacint (1985). *Introducció a l'estudi de l'obra del Dr. Diego Ruiz (1881-1959): Els contes*. Vol. I. Poblet: IV Congrés d'Història de la Medicina Catalana.
FERNÁNDEZ, Jordi F. (1999). «Diego Ruiz, una aproximació al personatge». A: *La veu de Mardame Ricard i altres narracions*, Barcelona: Laertes, p. 27 i 28.
GAVALDÀ ROCA, Josep Vicenç (1988). *La tradició avantguardista catalana. Proses de Gorkiano i Salvat-Papasseit*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. (Biblioteca Serra d'Or; 81).
— (1997). «Una poètica heròica». A: RESINA, Juan Ramon [coord.]. *El aeroplano y la estrella: el movimiento de vanguardia en los países catalanes (1904-1936)*. Amsterdam: Rodopi BV (Texto y teoría. Estudios culturales; 22).
JARDÍ, Enric (1985). *Quatre escriptors marginats*. Barcelona: Curial.
MAS, Jordi (s. a.). *Els haikús de Josep Maria Junoy i Joan Salvat-Papasseit* (TDX-1107102-123002).
MONTOLIU, Manuel de (1912). «Estudios sobre la personalidad de Diego Ruiz». *La Vanguardia*, 5 d'octubre.
RAHOLA, Carles (1926). *Una autobiografia del doctor Diego Ruiz*. Barcelona: Revista de Catalunya.
SALVAT-PAPASSEIT, Joan (1919). *Poemes en ondes hertzianes*. Barcelona: Mar Vella.
VERDAGUER, Mario (1957). *Medio siglo de vida barcelonesa*. Barcelona: Barna, p. 335-336.

Articles sobre Diego Ruiz

- ALOMAR, Gabriel (1907). «La catalanitat de l'esperit». *El Poble Català*, 10 de novembre.
MONTOLIU, Manuel de (1912). «Contes de gloria y d'infern». *La Vanguardia*, 5 d'octubre.
ORS, Eugeni d' (1906). «Un filòsof». *La Veu de Catalunya*, 21 de març.

Altres llengües

- CAMPANI, R. (1914). «Studio sulla guerra d'oggi». *Gazeta dell'Emilia*, 11 d'octubre.
FOSCHINI, A. (1914). *Un filosofo de la guerra*. Bolonya.
RAVEGNANI, G. (1914). *Il filosofo dell'Entusiasmo*. Ferrara.
VEINTRAUB, G. (1913). *Die Enthusiasmusetthik nach Diego Ruiz*. Hamburg.